نامه به سردبیر
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۲۲، مرداد ۱۴۰۲، ۵۵۳-۵۴۹

درآمدی بر گزارش نویسی جستجوی شواهد در مرورهای سیستماتیک

An Introduction to Reporting for Searching Evidence in Systematic Review

زینب خالدیان[۱]، مریم تاجور [۲]

دریافت مقاله:۱۴۰۲/۰۱/۲۸ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۱۴۰۲/۰۲/۰۹ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۱۴۰۲/۰۳/۰۷ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۱۶

سردبیر محترم

در فرایند طراحی مطالعات مروری در حوزه سلامت، یکی از اساسی ترین عناصر، نحوه دستیابی به شواهد و اسناد است [۱]. با توجه به حجم وسیع و رو به رشد شواهد منتشر شده از یک سو، هم‌چنین چالش‌های اجرایی در دستیابی به ادبیات خاکستری از سوی دیگر، شناسایی همه مطالعات مرتبط بدون جستجوی سیستماتیک تقریباً غیر ممکن است [۲].

چگونگی جستجو و بازیابی اطلاعات و ادبیات مرتبط با پژوهش نه تنها در طراحی و اجرای پژوهش بلکه در سایر مراحل کار شامل تحلیل نتایج و انتشار یافته ها به صورت پروتکل یا مقاله دارای اهمیت است و باید به گونه‌ای طراحی شود که منجر به شناسایی شواهد واجد شرایط، مؤثر و کارآمد با حداقل تورش شده و در صورت لزوم برای سایرین قابل تکرار باشد [۳-۴].

روش‌های جستجوی شواهد متنوع بوده و ممکن است به صورت جستجوی ناوبری، اکتشافی و سیستماتیک انجام شود [۵-۶]. لازم است که نویسندگان مقالات مروری، روش جستجو را مبتنی بر چارچوب متدولوژیک (مرور نظام‌مند یا غیر نظام‌مند) انتخاب نموده و در کلیه مراحل پژوهش از طراحی تا اجرا به اصول آن پایبند باشند [۶-۷].

Cooper و همکاران (۲۰۱۸) ضمن بررسی نه راهنمای منتشرشده بین‌المللی در زمینه اجرای مرورهای سیستماتیک، یک مدل جامع را برای فرآیند جستجوی اطلاعات معرفی نمودند. این مدل شامل ۸ مرحله کلیدی: تصمیم‌گیری درباره

۱- دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، گروه مدیریت، سیاستگذاری و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. مربی و عضو هیات علمی گروه مدیریت، دانشکده علوم پزشکی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.
۲- دانشیار گروه آموزشی مدیریت، سیاستگذاری و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
تلفن: ۴۲۹۳۰۳۵۵-۰۲۱، دورنگار: ۸۸۹۸۹۱۲۹-۰۲۱، پست الکترونیکی: mtajvar@tums.ac.ir ، ارکید: 0000-0003-0608-6768

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1402.22.5.9.1]
[DOI: 10.61186/jrums.22.5.549]

مجری جستجوی ادبیات، تعیین اهداف کلی و جزئی جستجو، آمادگی برای جستجوی ادبیات، طراحی استراتژی جستجو، تعیین فرآیند اجرایی و مکان و پایگاه‌های مورد جستجو، مدیریت منابع، مستندسازی جستجو می‌باشد [۸]. ضمن تاکید بر اهمیت کلیه مراحل اجرای جستجو، مستندسازی و گزارش فرایند جستجو عنصری کلیدی به ویژه در مرورهای سیستماتیک است، زیرا آنچه که انجام شده است را به وضوح به خوانندگان منتقل نموده و به آن‌ها در قضاوت و تصمیم‌گیری در زمینه اعتبار و باورپذیری نتایج جستجو کمک می‌نماید [۹]. هم چنین در کلیه ابزارهای موجود برای ارزیابی کیفیت مقالات مروری، حداقل یک آیتم به بررسی فرآیند جستجوی شواهد و گزارش دهی آن اختصاص دارد که گواهی بر اهمیت این موضوع است [۹-۸].

اگرچه راهنماهای متعددی برای گزارش مرورهای سیستماتیک وجود دارد، اما انتقاداتی بر آن‌ها وارد است. به عنوان نمونه در ۱۱ ابزاری که به این منظور تا قبل از سال ۲۰۰۷ معرفی شده است تنها یک آیتم مشترک در زمینه نحوه گزارش جستجوی شواهد وجود دارد [۹]. هم‌چنین در چک لیست پریزما (PRISMA: Preferred Reporting for Systematic reviews and Meta-Analysis) که متداول‌ترین راهنمای گزارش‌دهی برای مرورهای سیستماتیک بوده و در سال ۲۰۰۹ معرفی و در ۲۰۲۰ به روز رسانی شده است، صرفا سه آیتم ۸،۷ و ۱۷ به نحوه گزارش جستجو اختصاص یافته است که در عمل گزارش جامعی از جستجو را ارائه نمی‌دهد و الزاما منجر به گزارش تکرارپذیر نمی‌شود به این معنی که تکرار جستجو مبتنی بر گزارش و مولفه‌های مذکور در آن، منجر به نتایج مشابه نمی‌شود. چالش دیگر ماهیت مولتی فاکتوریال آیتم های مذکور در چک لیست پریزما است. آیتم ۷ مربوط به گزارش تمام منابع اطلاعاتی اعم از پایگاه‌های اطلاعاتی، مدت زمان بررسی، تماس با نویسندگان مطالعات شناسایی شده، آیتم ۸ مربوط به گزارش کامل استراتژی جستجو حداقل برای یک پایگاه اطلاعاتی، ملاک‌های ورود مطالعات و محدودیت‌ها، آیتم ۱۷ مربوط به گزارش مطالعات غربال شده، مطالعات ارزیابی شده و مطالعات وارد شده در مرور و موارد حذف شده، با ذکر دلیل می باشد. این ویژگی ممکن است نویسندگان را دچار تورش نماید به نحوی که تصور کنند اگر یکی از اجزای مربوط به آیتم را رعایت کنند، می‌توانند آن را به عنوان یک گزارش کامل تلقی کنند [۱۳-۱۰].

گزارش ناقص روش‌های جستجوی ادبیات می‌تواند منجر به تردید و هم چنین کاهش اعتماد نسبت به نتایج نهایی مرور سیستماتیک شود. اگر برای محققان بعدی و خوانندگان مرور سیستماتیک، مبتنی بر گزارش مرور، امکان درک فرآیند جمع‌آوری اطلاعات و یا بازتولید آن مهیا نشود این شک را در ذهن متبادر می‌نماید که شاید نویسنگان با انجام ندادن یک مطالعه دقیق یا از پیش تعیین شده، دچار خطا و یا سوءگیری شده باشند [۱۴-۱۲].

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1402.22.5.9.1]
[DOI: 10.61186/jrums.22.5.549]

با عنایت به موارد اشاره شده، در اوایل سال ۲۰۲۱ و متعاقب انتشار نسخه به روز رسانی شده پریزما (PRISMA-2020) چک لیستی اختصاصی برای گزارش نویسی جستجوی شواهد تحت عنوان PRISMA-S تدوین و منتشر شده است که نواقص موجود را پوشش می‌دهد. این ابزار در همراهی با انواع چک لیست‌های اجرایی مطالعات مروری برای محققین، نویسندگان، سردبیران، داوران و متخصصین کتابداری قابل استفاده می‌باشد. این چک لیست مشتمل بر ۱۶ آیتم است که روش‌های متنوع جستجو و جزییات مرتبط به آن را پوشش داده و همراه با راهنمای توصیفی مشتمل بر مثال‌های عینی برای هر آیتم منتشر شده است. از مهم ترین نقاط قوت آن توجه توامان به پایگاه اطلاعاتی و پلتفرم جستجو، جستجوی همزمان چند پایگاه اطلاعاتی (Multi Database searching)، جستجو در رجیستری‌ها (Study registries)، نقل قول‌ها (Citation Searching)، منابع آنلاین، گزارش تماس با نویسندگان، جزییات استراتژی جستجو، جعبه واژگان اختصاری، مخازن نگهداری (Repository) و دسترسی آنلاین به نتایج جستجو و گزارش زمان اجرای هر استراتژی جستجو و به‌روزرسانی آن است که به نوبه خود منجر به کاهش یافته‌های تکراری در نتایج جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، هم چنین شفافیت و تکرارپذیری عملیات می‌شود. به علاوه در نمودار فرایند جستجو (Flow Diagram) که جزییات بازیابی اسناد را نمایش می‌دهد گزارش رکوردهای بازیابی شده به تفکیک پایگاه و به صورت کل، و تعداد رکورد های حاصل در به روزرسانی ها در بخش تکمیلی گزارش تأکید شده است. علاوه بر اینکه هر نوع مرور سیستماتیکی بسته به سؤال تحقیق و روش‌های انتخاب شده توسط نویسندگان، از همه یا بخش‌هایی از موارد موجود در بخش منابع اطلاعاتی و روش‌های چک لیست می‌تواند استفاده نماید، این ابزار در تدوین پروتکل مرورهای سیستماتیک نیز کاربردی است. این چک لیست به تیم‌های مرور سیستماتیک کمک می‌کند تا بخش جستجوی شواهد مربوط به مطالعه خود را به وضوح، شفاف و با جزئیات کافی گزارش کنند تا امکان تکرارپذیری فراهم شود، اما به عنوان ابزاری برای هدایت انجام مرور سیستماتیک یا ارزیابی کیفیت جستجو یا کیفیت مرور سیستماتیک طراحی نشده است [۱۴].

از آنجایی که چشم انداز مقالات مروری به ویژه مرورهای سیستماتیک گردآوری جامع و هدفمند شواهد در تلاش برای پاسخگویی به سوال پژوهش و یا ایجاد سؤال و فرضیات جدید در اتمسفری مبتنی بر منطق دیالکتیک علمی و شفافیت است، امید می‌رود محققین در این مسیر با بهره‌برداری از ابزارهای علمی در دسترس، به رسالت خود جامه عمل بپوشانند.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1402.22.5.9.1]
[DOI: 10.61186/jrums.22.5.549]

References

[1] Harris MR. The librarian's roles in the systematic review process: a case study. *JMLA* 2005; 93(1): 81–7.

[2] Atkinson L, Cipriani A. How to carry out a literature search for a systematic review: A practical guide. *B J Psych Advances* 2018; 24(2): 74-82.

[3] Uman LS. Systematic reviews and meta-analyses. *J Can Acad Child Adolesc Psychiatry* 2011; 20(1): 57-9.

[4] Bramer WM, de Jonge GB, Rethlefsen ML, Mast F, Kleijnen J. A systematic approach to searching: an efficient and complete method to develop literature searches. *JMLA* 2018; 106(4): 531-41.

[5] Heath A, Levay P, Tuvey D. Literature searching methods or guidance and their application to public health topics: A narrative review. *Health Info Libr J* 2022; 39(1): 6-21.

[6] Harari M B, Parola H R, Hartwell C J, Riegelman A. Literature searches in systematic reviews and meta-analyses: A review, evaluation, and recommendations. *Journal of Vocational Behavior* 2020; 118: 103377.

[7] Gusenbauer M, Haddaway NR. Which academic search systems are suitable for systematic reviews or meta-analyses? Evaluating retrieval qualities of Google Scholar, PubMed, and 26 other resources. *Res Synth Methods* 2020; 11(2):181-217.

[8] Cooper C, Booth A, Varley-Campbell J, Britten N, Garside R. Defining the process to literature searching in systematic reviews: a literature review of guidance and supporting studies. *BMC Med Res Methodol* 2018; 18(1): 85.

[9] Sampson M, McGowan J, Tetzlaff J, Cogo E, Moher D. No consensus exists on search reporting methods for systematic reviews. *J Clin Epidemiol* 2008; 61(8): 748–54.

[10] Liberati A, Altman DG, Tetzlaff J, et al. The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: explanation and elaboration. *BMJ* 2009; 339: b2700.

[11] Page MJ, McKenzie JE, Bossuyt PM, et al. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ* 2021; 372: 71.

[12] Koffel JB, Rethlefsen ML. Reproducibility of search strategies is poor in systematic reviews published in high-impact pediatrics, cardiology and surgery journals: a cross-sectional study. *PLoS One* 2016; 11(9): e0163309.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1402.22.5.9.1]
[DOI: 10.61186/jrums.22.5.549]

[13] Page MJ, Moher D. Evaluations of the uptake and impact of the Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses (PRISMA) Statement and extensions: a scoping review. *Syst Rev* 2017; 6(1): 263.

[14] Rethlefsen ML, Kirtley S, Waffenschmidt S, Ayala AP, Moher D, Page MJ, Koffel JB; PRISMA-S Group. PRISMA-S: an extension to the PRISMA Statement for Reporting Literature Searches in Systematic Reviews. *Syst Rev* 2021; 10(1): 39.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1402.22.5.9.1]

[DOI: 10.61186/jrums.22.5.549]